Contemporary Art | Thailand | Hydropower | Development | Som Supaparinya

จากเขื่อนภูมิพลถึงผันน้ำยวม: สำรวจราคาของการพัฒนา‘ที่ยังหยุดนับไม่ได้’ ผ่านเสียงซอ และงานของ ส้ม ศุภปริญญา

โดย ชลณิชา ทะภูมินทร์

4 min read · Oct 13, 2026

in-tangible texts Follow

Share

Read in English

> *“...เปิ้นก่อว่าบ้านเกิดเมืองนอน อยู่เต้า ใดมันก่อตึงบ่ก้าย ก่อถ้าน้ำเขื่อนมันบ่ขึ้นมาไล่ ตึงบ่ขอไปตาง ใด คึดฮอดบ้านหลังบ้านเก่า เป๋นดีง่อมอกง่อม ใจ๋ บางฮ่อมน้ำต๋าปอไหล ง่อมหาสวนปู่สวนย่า...”*

ภาษาไทยกลาง: มีคนเคยบอกไว้ บ้านเกิดเมืองนอนอยู่นานเท่า ใดก็ไม่เคยนึกเบื่อ หากน้ำเขื่อนไม่ไหลท่วมไล่ที่คงไม่หนีหาย คิดถึงบ้านหลังเก่าทีไรก็เศร้าหมองเหงาหงอย ยามนึกถึงสวนปู่ย่าตายาย น้ำตากลับไหลซึมลงมา

นี่คือเนื้อหาส่วนหนึ่งจากบทซอ *“น้ำท่วมวังลุง”* ของพ่อครูแก้ว ตาไหล[1]



แก้วต๋ำไหล - ซอน้ำท่วมวังลุง

มนต์ นครเชียงใหม่







Watch on

ฉันได้ฟังบทเพลงนี้ขณะค้นคว้าทำสารคดี *In That DAMMMN Old Day* (working title) ร่วมกับ **ทอฝัน กันทะมูล** นักสื่อสารสิ่งแวดล้อมผู้ทำงานด้านพลังงานหมุนเวียน และลูกหลานชาวบ้านห้วยหินดำที่จำต้องอพยพหนีน้ำท่วมจาก *“เขื่อนภูมิพล”* ไปตั้งต้นชีวิตใหม่ ในหมู่บ้านแห่งใหม่

เรื่องเล่าพาพวกเราไปพบกับนิทรรศการ *รู ป ระ ลึก (MO NUM EN TS)* ของ ส้ม ศุภปริญญา ณ หอศิลป์บ้านจิม ทอมป์สัน กรุงเทพฯ ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ 4 ธันวาคม 2568 ถึง 29 มีนาคม 2569[2] เสียงซอพ่อครูแก้ว ตาไหล อันบอกเล่าถึงหมู่บ้านที่จมหาย และผลงานศิลปะภาพเคลื่อนไหวกับสื่อผสมของส้ม ต่างเป็นจุดตั้งต้นสำคัญของการค้นคว้าทำสารคดีชิ้นนี้ เปิดเปลือยช่องว่างระหว่างเรื่องเล่าของรัฐว่าด้วย *“ประโยชน์”* ของการพัฒนา กับผลกระทบที่ตกค้างอยู่กับชุมชนผู้สูญเสียบ้านและโยกย้ายถิ่นฐาน



ภาพจาก rough cut *ของภาพยนตร์สารคดีขนาดยาว*
"In That DAMMMN Old Day" (working title)
โดย ชลณิชา ทะภูมินทร์ และ ทอฝัน กันทะมูล

ปี 2496 หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 คณะกรรมการพิจารณาสร้างโรงไฟฟ้าฯ อนุมัติการก่อสร้างเขื่อนภูมิพล[3] เขื่อนแห่งนี้นับเป็นเขื่อนอเนกประสงค์และเขื่อนผลิตไฟฟ้าแห่งแรกของไทย ตัวเขื่อนสร้างปิดกั้นแม่น้ำปิง เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการเกษตรและท่องเที่ยว โดยเฉพาะในฤดูแล้ง สำหรับพื้นที่จังหวัดตาก กำแพงเพชร และลุ่มน้ำเจ้าพระยา[4]

หรืออย่างน้อย นั่นคือภาพจำที่ฉันรับรู้ผ่านแบบเรียนและทีวีมาตั้งแต่เด็ก ซึ่งมักนำเสนอประโยชน์ที่คนไทยจะได้รับจากเขื่อนแห่งนี้ ซ้ำแล้วซ้ำเล่า

ทว่าบทซอ ***"น้ำท่วมวังลุง"*** ซึ่งเป็นเรื่องเล่าชุดแรกๆ จากฝั่งชาวบ้านที่ฉันได้เจอ กลับสั่นคลอนภาพจำนั้นจนหมดสิ้น เพลงบอกเล่าเรื่องราวการอพยพหนีน้ำท่วม อันเป็นผลจากการก่อสร้างเขื่อนภูมิพล ชาวอำเภอฮอดและอำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ จำต้องระหกระเหินจากบ้านเกิด ญาติพี่น้องแตกกระสานซ่านเซ็นไปตั้งถิ่นฐานตามพื้นที่ต่างๆ ซึ่งปรากฏเป็นชื่อสถานที่ร้องวนซ้ำอยู่ในบทเพลง

เนื้อเพลงบรรยายความทุกข์ระทม ความคิดถึงบ้านหลังเดิมที่เคยอยู่อาศัย และวิถีชีวิตที่เคยดำรงอยู่ ก่อนที่ทุกอย่างจะเปลี่ยนไปจากสิ่งที่เกิดขึ้น โดยไม่อาจย้อนคืนได้ ตลอดการขับซอความรู้สึกหนึ่งปรากฏอยู่เสมอ คือความจำใจยอมรับชะตากรรมที่ไร้ทางต่อรอง

"...มันหยังมาแสนตุ๊กโขตุ๊กขัง เพราะรัฐบาล กั้นเขื่อน ละพ่องก่อบ่ไหว บ่เฟือน จะขอต๋าย ใกล้น้ำแม่ปิง พ่องว่าเป๋นอันตุ๊กอันยาก ทำใจ๋จะจาก ตี้อยู่ตี้กิ๋น เมื่อรัฐบาลมาแก้เงินตี้ดิน ก่ออยู่บ่ได้ เด็ด

ขาด...”

ภาษาไทยกลาง: เหตุ ใดจึงทุกข์ยากลำเค็ญถึงเพียงนี้ ก็เพราะรัฐบาลกั้นเขื่อน บางคนล้มป่วยเดิน ไม่ไหว ขอตายอยู่ริมน้ำปิง บางคนทนทุกข์ทำ ใจ ยากจะออกจากที่อยู่ทำกิน แต่เมื่อรัฐบาลจ่าย เงินชดเชยที่ดิน ให้ ไม่ว่าจะอย่างไรก็ไม่อาจยื้ออยู่ต่อได้อีกแล้ว

นอกเหนือจากเรื่องเล่าผ่านบทเพลง ฉันและทอฝันยังได้ฟังจากปากผู้ผ่านเหตุการณ์จริงมาด้วยตนเอง ทอฝันถามตายายถึงความทรงจำเมื่อย้ายมาอยู่บ้านหลังใหม่ ทั้งคู่เล่าว่า *“ตอนตายายย้ายมาอยู่ที่นี่ใหม่ๆ ไฟก็ไม่มี น้ำก็ไม่มี ต้องถือถังน้ำเดินขึ้นไปตักน้ำที่ลำธารมาใช้”* ทอฝันจึงถามต่อว่า *“แล้วถ้าเลือกได้ โดยไม่มีปัจจัยอื่นมาเกี่ยวข้อง ตายายอยากอยู่บ้านเดิม หรือบ้านใหม่ที่ย้ายมา”*[5]

“อยากอยู่บ้านเก่าสิ” ทั้งคู่ตอบพร้อมกันเสียงดังลั่น *“(ตอนอยู่บ้านเก่า) เราปลูกอะไรก็ได้น่ะลูก มีทั้งมะพร้าว มะม่วง ขนุน สารพัดอย่าง”* ยายอธิบายด้วยน้ำเสียงสดใส ก่อนตาจะพูดเสริมปิดท้ายว่า *“ดูๆ แล้ว น่าจะเจริญมากกว่าทุกวันนี้ด้วย ถ้าเรายังอยู่บ้านเก่านะ”*

กว่า 60 ปีที่ผ่านมา ตายายทอฝันและชาวบ้านอีกจำนวนมากไม่เคยได้รับค่าชดเชยจากผู้ก่อสร้างเขื่อน หนำซ้ำ เรื่องนี้ไม่ได้จบอยู่แค่ในความทรงจำ เพราะโศกนาฏกรรมอาจกำลังกลับมาในอีกรูปแบบหนึ่ง นั่นคือโครงการผันน้ำยวม[6] โครงการจัดการน้ำของรัฐที่ผ่านความเห็นชอบในกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) แล้ว และมีกำหนดก่อสร้างในเร็ววัน

มีนาคม 2568 สำนักข่าวท้องถิ่น Lanner รายงานความคืบหน้าคดีเกี่ยวกับโครงการผันน้ำยวม โครงการนี้มีแผนขุดอุโมงค์ขนส่งน้ำทะลุภูเขายาวกว่า 60 กิโลเมตร พาดผ่านพื้นที่สามจังหวัด ได้แก่ แม่ฮ่องสอน ตาก และเชียงใหม่ อาจนำไปสู่การโยกย้ายถิ่นฐานของชาวบ้านอีกครั้ง ซ้ำเติมบาดแผลจากอดีตที่ยังไม่คลี่คลาย

ชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบจาก EIA ที่ไม่ครบถ้วนรอบด้าน จึงรวมตัวกันยื่นฟ้องต่อศาลปกครองเชียงใหม่เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2566 ขอให้ตรวจสอบกระบวนการดำเนินโครงการ เหตุการณ์นี้ทำให้ฉันและทอฝันเริ่มตั้งคำถามว่า ผู้คนรับรู้ผลดีและผลเสียของโครงการมากน้อยเพียงใด เราจึงเริ่มศึกษาข้อมูลโครงการผันน้ำยวม ควบคู่กับผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังการสร้างเขื่อนภูมิพล



แผนที่โครงการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนเขื่อนภูมิพล หรือ โครงการผันน้ำยวม
ภาพ โดย https://www.salween.info/

ระหว่างปี 2500–2507 การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยบันทึกวิดีโอการก่อสร้างเขื่อนภูมิพลไว้ ก่อนจัดทำเป็นสารคดีชื่อ *เขื่อนภูมิพล*[7] ฉายภาพกระบวนการจัดสรรที่ดินผ่านนิคมสร้างตนเอง แสดงให้เห็นความพยายามของรัฐในการชดเชยเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมในพื้นที่จังหวัดตาก ลำพูน และเชียงใหม่ นอกเหนือจากการเวนคืนและจ่ายค่าชดเชยไร่ละ 400 บาท (ราว 4,200–4,700 บาทตามอัตราเงินเฟ้อปัจจุบัน)[8]

สารคดียังเล่าถึงการจัดสรรที่ดินออกเป็น *“แปลง”* แจกจ่ายแก่ชาวบ้าน ตลอดจนการที่รัฐแจ้งให้ชาวบ้านอำเภอฮอดย้ายไปยังอำเภอดอยเต่าซึ่งเป็นพื้นที่สูง โดยประเมินว่าน้ำจากเขื่อนจะท่วมไม่ถึง ชื่อหมู่บ้านอย่าง *“แปลง 1”* *“แปลง 2”* *“แปลง 4”* *“แปลง 5”* และ *“แปลง 8”* ยังคงปรากฏอยู่ในอำเภอดอยเต่า ตกค้างเป็นร่องรอยการโยกย้ายถิ่นฐานมาจนถึงปัจจุบัน

ทว่ามาตรการเยียวยาดังกล่าวไม่อาจแก้ไขปัญหาชีวิตได้จริง ผืนดินจัดสรรใหม่ไร้ซึ่งความพร้อมสำหรับทำเกษตรกรรม ดินไม่ได้รับการแผ้วถางสำหรับลงต้นกล้า ทั้งยังแห้งแล้งแค้นเกินกว่าจะเพาะปลูกพืชพันธุ์เดิมที่เคยปลูกในที่ดินเก่า ซึ่งตอนนี้จมลึกอยู่ใต้เขื่อนภูมิพลไปเสียแล้ว

“...ขออย่าไปว่า อ้ายแก้วต๋ำไหล จ้างแป๋งกำลมมาอู้มาบอก...” ผู้ขับร้องจำเป็นต้องย้ำหนักหนาว่าเรื่องเล่านี้คือความจริง ไม่ใช่แค่ลมปาก หรือเรื่องที่กุขึ้นมาจากตัวเขาเพียงลำพัง แต่มันคือ

เรื่องจริงที่เกิดขึ้น เขาทำเพียงแค่สะท้อนมันออกมาผ่านเสียงเพลงนี้

ภาษาไทยกลาง: โปรดอย่าได้หาว่าพี่แก้ว ตาไหล กุเรื่องแต่งลมปากมาบอกเล่าเลย ผู้ขับร้องจำเป็นต้องย้ำหนักหนา ว่าเรื่องเล่านี้คือความจริง ไม่ใช่แค่ลมปาก หรือเรื่องที่กุขึ้นมาจากตัวเขาเพียงลำพัง แต่มันคือเรื่องจริงที่เกิดขึ้น เขาทำเพียงแค่สะท้อนมันออกมาผ่านเสียงเพลงนี้

หลักฐานหนึ่งที่สะท้อนวิธีคิดของรัฐในยุคสมัยนั้น คือหนังสือ *1,000,000 CUBICS*[9] จัดพิมพ์เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2505 โดยบริษัท บราวน์แอนด์รูท–ยูท่าห์ ผู้รับสัมปทานสร้างเขื่อนภูมิพล บันทึกรายละเอียดการก่อสร้างเอาไว้พอสมควร พร้อมทั้งรวบรวมภาพถ่ายประวัติศาสตร์ของโครงการ อันเป็นภาพแทนความพยายามเอาชนะธรรมชาติและการทำงานให้เสร็จภายใต้เวลาอันจำกัด ดังข้อความว่า

“...บรรดาคนงานทั้งหลายจึงต้องเร่งมือ ทำงานกันอย่างหนักตลอดฤดูร้อนของปีนั้น เพื่อให้งานเสร็จทันกำหนดเสด็จพระราชดำเนินของล้นเกล้าฯ...”

นอกจากนี้ หนังสือยังบันทึกชื่อและภาพถ่ายของนายช่างฝรั่งผู้มีส่วนร่วมในโครงการก่อสร้างครั้งใหญ่นี้เอาไว้มากมาย ทว่ากลับไม่มีหน้าใด หรือเอกสารเกี่ยวข้องใด บันทึกถึงตัวเลขผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุระหว่างการก่อสร้างเลยแม้แต่คนเดียว สิ่งนี้ชวนให้ตั้งคำถามว่า ภาพพิธีต่อยขวดแชมเปญกับถังบรรจุคอนกรีตลูกบาศก์ที่ 1,000,000 บนหน้าแรกของหนังสือ สามารถนับเป็นการรำลึกถึงผู้เสียชีวิตได้จริงตามที่หนังสือกล่าวอ้างได้หรือไม่

นายช่างฝรั่งผู้ถือครองสัมปทานก่อสร้าง มักมองหุบเขาและผืนป่า โดยเฉพาะในแถบภาคเหนือและอีสาน เป็นดินแดนลี้ลับและห่างไกลจากความเป็น *“เมือง”* วาทกรรมเช่นนี้เองที่เปิดทางให้ *“การพัฒนา”* เข้าไปถึงพื้นที่เหล่านั้นได้ หนังสือ *บทสำรวจวาทกรรมชนบทและบ้านนอกในความเป็นไทย* โดยสามชาย ศรีสันต์ กล่าวถึงความสัมพันธ์คู่ตรงข้าม เมือง-ชนบท ว่า *“ความไกลปืนเที่ยง”* ถูกนำมาใช้อ้างสร้างความชอบธรรมให้การพัฒนาในพื้นที่ต่างๆ ทั้งที่ผลประโยชน์ส่วนใหญ่อาจตกอยู่กับคนภายนอก มากกว่าคนในพื้นที่[10]

Get in-tangible texts’s stories in your inbox

Join Medium for free to get updates from this writer.

Enter your email

Subscribe

Remember me for faster sign in

เรื่องเหล่านี้ใช่ว่าจะเป็นเรื่องใหม่ หลายคนเคยหยิบยกขึ้นมาผ่านงานเขียน ภาพเคลื่อนไหว และงานศิลปะหลากหลายรูปแบบ หนึ่งในนั้นคือ ***รู ป ระ ลึก*** *(MO NUM EN TS)* นิทรรศการสองห้องของศิลปินไทย ส้ม ศุภปริญญา ว่าด้วยการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคของไทย และความเปลี่ยนแปลงต่อภูมิทัศน์ สังคม และสิ่งแวดล้อม ด้วยเนื้อหาที่สอดรับกับสารคดีที่ฉันกำลังทำ นิทรรศการนี้จึงเป็นจุดอ้างอิงสำคัญระหว่างการทำงานภาคสนาม โดยชี้ให้เห็นผลสืบเนื่องของโครงการที่ผู้คนต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมด้วย ทั้งยังช่วยให้เห็นชัดขึ้น ว่าโครงสร้างพื้นฐานได้ปรับเปลี่ยนพื้นที่ ความทรงจำ และวิถีชีวิตประจำวันอย่างไร



ภาพนิทรรศการ รู ป ระ ลึก (MO NUM EN TS)
*ห้องนิทรรศการ*1 *หอศิลป์บ้านจิม ทอมป์สัน*

นิทรรศการห้องแรกจัดฉายงานวิดีโอบนจอขนาดใหญ่ ที่ไม่ได้เหมือนกับจอฉายภาพยนตร์ทั่วไป รูปทรงขอบจอมีรอยหักมุมด้านบน ชวนให้นึกถึงก้อนคอนกรีตหนาของเขื่อน ในขณะที่ตัววิดีโอร้อยเรียงเศษเสี้ยวสารคดีหลายชิ้น ตัดสลับระหว่างภาพชีวิตประจำวันของผู้คนกับเรื่องเล่าตามแนวถนนหลวงและแม่น้ำในภาคเหนือและภาคอีสาน ท่ามกลางจุดพิกเซลกระจายทั่วจอ จนไม่มีภาพใดปรากฏชัดหรือหยุดนิ่งให้เพ่งมอง หนึ่งในฟุตเทจคือ *เขื่อนภูมิพล* สารคดีประวัติศาสตร์การก่อสร้างเขื่อนที่ฉันเคยเปิดดูซ้ำหลายครั้งระหว่างค้นคว้าข้อมูล ซึ่งเผยแพร่ผ่านช่อง YouTube ของหอภาพยนตร์ไทย



ภาพจากวิดีโอ "เขื่อนภูมิพล" เผยแพร่โดยหอภาพยนตร์ไทย

สำหรับฉัน สิ่งที่เด่นชัดที่สุดคือเสียงพากย์ยุคเก่า เป็นเสียงผู้บรรยายจากสารคดี *เขื่อนภูมิพล* น้ำเสียงขึงขัง หนักแน่นและเปี่ยมด้วยอำนาจ ขณะนั่งดูฉันรู้สึกท้อแท้ที่ต้องรับรู้เรื่องราวที่ฉายวนซ้ำไปซ้ำมา แต่การวนซ้ำนั้นก็ทำให้ฉันตระหนักได้ว่า ข้อมูลที่มาจากรัฐมิได้ปรากฏขึ้นโดยปราศจากเป้าประสงค์



ภาพนิทรรศการ รู ป ระ ลึก (MO NUM EN TS)
ห้องนิทรรศการ 2 หอศิลป์บ้านจิม ทอมป์สัน

นิทรรศการห้องสองจัดวางหนังสือเล่มหนึ่งไว้อย่างเด่นชัดบริเวณปากประตูทางเข้า นั่นคือ *สายน้ำถูกล่าม โซ่* (*Rivers in Harness*) แปลโดยนพพล พูนศรี[11] กล่าวถึงข้อสันนิษฐานว่าสัตว์ฟันแทะอย่าง *“บีเวอร์”* อาจเป็นต้นแบบความคิดของการสร้างเขื่อน เพราะมันมีสัญชาตญาณปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะกับการอยู่อาศัยของตน ซึ่งบางครั้งยังส่งผลดีต่อระบบนิเวศโดยรอบ แต่เขื่อนที่มนุษย์สร้างขึ้นกลับมักขับเคลื่อนด้วยความเห็นแก่ตัว ทั้งการสะสมอำนาจรัฐ ผลประโยชน์ส่วนบุคคล และการขยายตัวของเมืองบนต้นทุนของชุมชนชนบท โดยที่เราแทบไม่เคยจินตนาการถึงผลกระทบอย่างรอบด้านก่อนลงมือทำ

ถัดจากนั้น นิตยสาร *เสรีภาพ* จัดวางเรียงบนชั้นไม้อย่างเป็นระเบียบ สิ่งพิมพ์หัวนี้เคยรายงานข่าวโครงการพัฒนาทั่วประเทศไทยและส่งผ่านวาทกรรมว่า *“บ้านเมืองต้องพัฒนา”* ไปสู่ผู้อ่านทั่วประเทศ รวมถึงข่าวการก่อสร้างเขื่อนภูมิพล กลางห้องมีหนังสือว่าด้วยการพัฒนาในไทยและเอเชียอาคเนย์ วางร่วมกับหนังสือที่เคยถูกเซ็นเซอร์ สั่งห้าม หรือเป็นประเด็นถกเถียง ตลอดจนโต๊ะ เก้าอี้ และโคมไฟอ่านหนังสือ ที่เชื้อเชิญให้ผู้ชมหยุดพักเพื่อใช้เวลากับสิ่งพิมพ์เหล่านี้ บางเล่มมีโน้ตกระดาษคั่นหน้าไว้ให้เปิดติดตามเรื่องราวที่เชื่อมโยงกับวิดีโอในห้องแรก

ภายในห้องเดียวกันยังมีเศษกระดาษถูกทำลายกองพะเนินเป็นภูเขาสองกอง เป็นผลงานชื่อ *Paradise of the Blind* ซึ่งเป็นเวอร์ชันใหม่ของงานที่ศิลปินเคยจัดแสดงเมื่อปี 2559 ที่เดอะ รีด

ดิ้ง รูม ตั้งชื่อตามนวนิยายต้องห้ามเวียดนามของ ดือง ทู เฮือง ซึ่งสอดรับกับชุดหนังสือที่ศิลปินเลือกมาจัดแสดงในห้อง

รู ป ระ ลึก (MO NUM EN TS) ทั้งในรูปแบบวิดีโอและสิ่งพิมพ์ ต่างสำรวจโครงการพัฒนาสาธารณูปโภคต่างๆ ของไทยในยุคสงครามเย็น ช่วงเวลาที่การพัฒนาเกษตรกรรม โครงสร้างพื้นฐาน และวัฒนธรรม มักถูกใช้เป็นเครื่องมือขยายอิทธิพลทางภูมิรัฐศาสตร์ ขณะที่ความขัดแย้งค่อยๆ คืบคลานเข้าสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ งานชิ้นนี้วางเรื่องเล่าของรัฐและผู้สร้างเขื่อนไว้เคียงข้างผลกระทบจริงของโครงการ ทั้งน้ำท่วม การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ และการโยกย้ายถิ่นฐานของผู้คน

เสียงพากย์ทับบนภาพฟุตเทจเล่าเรื่องราวหลังการสร้างเขื่อนด้วยน้ำเสียงหนักแน่น ยิ่งใหญ่ ตระการตา สมกับขนาดของโครงสร้างมหึมานั้น ทว่ากลับไร้การบันทึกถึงความรู้สึกของผู้คนที่ต้องเผชิญชะตากรรม ในทางตรงกันข้ามบทซอ *“น้ำท่วมวังลุง”* ได้เก็บรักษาเรื่องเล่าของพ่อครูแก้ว ตาไหลไว้ เปิดพื้นที่ให้เสียงของผู้คนผู้ต้องใช้ชีวิตอยู่กับผลกระทบเหล่านั้นได้รับการรับฟัง

ทั้ง *“น้ำท่วมวังลุง”* และ *รู ป ระ ลึก (MO NUM EN TS)* ชี้ให้เห็นว่าบาดแผลจากการพัฒนาที่เกี่ยวเนื่องกับน้ำยังคงทอดยาวมาถึงปัจจุบัน ขณะนี้คดีโครงการผันน้ำยวมอยู่ในขั้นตอนยื่นคำให้การโต้แย้ง โดยชาวบ้านยังคงเรียกร้องให้มีการตรวจสอบกระบวนการทั้งหมด ขณะเดียวกันผู้คนจากลุ่มน้ำปิงตอนล่างใต้เขื่อนก็เรียกร้องให้รัฐเร่งดำเนินโครงการก่อนที่รายงาน EIA จะหมดอายุในเดือนตุลาคมนี้[12]

สำหรับฉันและทอฝัน เรื่องนี้ย้ำเตือนว่าเรายังคงต้องหาหนทางสื่อสารประเด็นนี้ต่อไป เพื่อยืนยันว่าเรื่องเล่าและความรู้สึกของผู้คนที่ต้องอยู่กับผลของการพัฒนาโดยตรงนั้นบอกอะไรกับเรา

นี่จึงไม่ใช่คำถามของเราสองคนเท่านั้น

แล้วเราจะมีชีวิตอยู่กับสิ่งที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่านี้ต่อไปได้อย่างไร

เชิงอรรถท้ายเรื่อง

1. พ่อแก้วตาไหล, “แก้วต๋าไหล — ซอน้ำท่วมวังลุง,” YouTube, 2556, วิดีโอ, 10:48, https://www.youtube.com/watch?v=aVX4OzkoBr4&t=648s.
2. หอศิลป์บ้านจิมทอมป์สัน, *รู ป ระ ลึก (MO NUM EN TS),* นิทรรศการ, 2568, https://www.jimthompsonartcenter.org/th/exhibitions/mo-num-en-ts.
3. ธัญญาภรณ์ สุรภักดี, ชลธร วงศ์รัศมี, ปองภพ ดั่งสมานฉันท์ชัย, และ พีรยา พูลหิรัญ, *เปลี่ยนให้ผ่านพลังงานไทย* (2569), 20, https://jetinthailand.com/wp-content/uploads/2026/03/justenergythbook_26_03_69_.pdf.

4. แผนกบริการดิจิทัลภาคเหนือ 2 เขื่อนภูมิพล, “ประวัติเขื่อนภูมิพล,” เข้าถึงเมื่อ 2560, https://bbdam.egat.co.th/index.php/2014-10-10-05-07-47/history.

5. ไพบูลย์ ทองสะอาด และ เอี้ยง ทองสะอาด, 13 เมษายน 2568.

6. กองบรรณาธิการ Lanner, “‘ผันน้ำยวม’ เมื่อแม่น้ำร้องไห้ บนการพัฒนาที่มองไม่เห็นชีวิต,” *Lanner*, 2567, https://lannernews.com/07112567-02/.

7. หอภาพยนตร์ไทย, “เขื่อนภูมิพล,” YouTube, 7 กันยายน 2563, วิดีโอ, https://www.youtube.com/watch?v=gED7WAfg5Qc.

8. ธนก บังผล, “ชะตากรรมของความเสียสละของคนเหนือเขื่อนภูมิพล,” *สำนักข่าวชายขอบ*, 2568, https://transbordernews.in.th/home/?p=44378.

9. บริษัท บราวน์แอนด์รูท — ยูท่าห์, *1,000,000 CUBICS*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (จัดพิมพ์โดยบริษัท บราวน์แอนด์รูท — ยูท่าห์, 2505).

10. สามชาย ศรีสันต์, *บทสำรวจวาทกรรมชนบทและบ้านนอก ในความเป็นไทย*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมมติ, 2563).

11. นพพล พูนสิริ, *สายน้ำถูกล่ามโซ่*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2513).

12. ThaiPBS North, “เครือข่ายลุ่มน้ำปิงยื่นสนับสนุนโครงการฯ ผันน้ำยวม,” YouTube, 15 กรกฎาคม 2569, วิดีโอ, https://www.youtube.com/watch?v=qRd1QqhfCt0.

กิตติกรรมประกาศ

ขอบคุณ ส้ม ศุภปริญญา สำหรับการบันทึกเรื่องเล่าการพัฒนาในไทยทั้งหมดที่ผ่านมา ซึ่งเป็นการบันทึกโดยลูกหลานของผู้ที่ใช้ชีวิตมากับผลพวงของการพัฒนา ขอบคุณ ทอฝัน กันทะมูล ลูกหลานของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนา ที่ตั้งใจจะสื่อสารเรื่องราวเหล่านี้ต่อไปเรื่อย ๆ และขอบคุณ จิรัฏฐ์ ประเสริฐทรัพย์ ที่ปรึกษางานเขียนชิ้นนี้ ผู้ให้คำแนะนำที่ช่วยให้ฉันได้ทดลองคิดกับประเด็นในมุมมองที่กว้างขวาง และมองเห็นความเป็นไปได้ที่หลากหลายมากขึ้น สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณ in-tangible texts ที่เปิดพื้นที่ให้ผู้เขียนได้ใช้เวลาตกตะกอนและพัฒนางานไปกับทีมบรรณาธิการ ขอขอบคุณอีกครั้งจากใจจริง

และในระหว่างที่บทความกำลังถูกเผยแพร่ออกไปนี้ กรมชลประทานได้มีการยื่นจดหมายขออนุญาตใช้พื้นที่ป่า เพื่อก่อสร้างโครงการผันน้ำยวม ไปยังหน่วยงานท้องถิ่นในจังหวัดตากแม่ฮ่องสอน และเชียงใหม่ ก่อนที่ EIA กำลังจะหมดอายุภายในเดือนตุลาคมนี้

ฉันจึงขอฝากทุกคนช่วยติดตามข่าวสารในประเด็นนี้ต่อไป เนื่องจากนี่คือเงินภาษีกว่า 70,000 ล้านบาทของคนไทย และนี่คือส่วนหนึ่งของโลกที่ทุกคนกำลังอยู่ร่วมกัน

ประวัติผู้เขียน

ชลณิชา ทะภูมินทร์ (เกิด พ.ศ. 2542, น่าน) ผู้ประสานงานโครงการศิลปะ คนทำหนัง และนักเขียนอิสระ อาศัยและทำงานอยู่ที่เชียงใหม่ ประเทศไทย เธอจบการศึกษาระดับปริญญาตรีจากสาขาวารสารสนเทศและสื่อใหม่ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชลณิชาสนใจประเด็นทางสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยอันเป็นบ้านเกิดของเธอ ผ่านการทำงานทั้งด้านการเขียนและภาพยนตร์สารคดี งานของเธอเกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่มีความคลุมเครือทางสังคมและภูมิรัฐศาสตร์ เช่น แม่น้ำ หรือที่ดินที่ทับซ้อนกับเขตป่าสงวน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอทั้งในเชิงภูมิศาสตร์และเชิงอำนาจ นอกจากนี้เธอยังสนใจเกี่ยวกับต้นทุนของชุมชน ทั้งในมิติทรัพยากร ความรู้ และความสัมพันธ์ที่หล่อเลี้ยงพื้นที่เหล่านั้นไว้

ประวัติที่ปรึกษา

จิรัฏฐ์ ประเสริฐทรัพย์ เป็นนักเขียน นักแปล และบรรณาธิการ มีผลงานครอบคลุมทั้งเรื่องสั้น นวนิยาย และสารคดี ผลงานของเขามักสะท้อนการเสียดสีและวิพากษ์การเมือง การโฆษณาชวนเชื่อ รวมถึงการควบคุมความทรงจำทางสังคม โดยส่วนใหญ่เผยแพร่ผ่านสำนักพิมพ์แซลมอน นอกจากงานวรรณกรรม จิรัฏฐ์ยังเป็นนักเขียนบทสัมภาษณ์และนักเขียนด้านศิลปวัฒนธรรมในสื่ออ อนไลน์อย่าง The Cloud, The Momentum และ GROUNDCONTROL อีกทั้งยังสนใจการเชื่อมโยงวรรณกรรมกับศิลปะร่วมสมัย โดยจัดแสดงนิทรรศการเดี่ยวสองครั้ง ได้แก่ คิดถึงคนบนฝ้า (พ.ศ. 2563) ที่ Cartel Artspace และ ฝ่าละออง (พ.ศ. 2565) ที่ VS Gallery ผลงานทั้งสองพัฒนามาจากเรื่องสั้นของเขาเอง

บทความนี้ริเริ่มจัดทำและสนับสนุนโดย in-tangible institute สำหรับ *in-tangible texts* เผยแพร่ครั้งแรกเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2569

Contemporary Art + Thailand + Hydropower + Development +

Som Supaparinya +

Follow

Written by in-tangible texts

35 followers · 1 following

A digital publication featuring texts by emerging writers from Southeast Asia, critically engaging contemporary art with mentorship from established writers.